

Høringssvar til Kultur- og likestillingsdepartementet om endringer i kulturloven

Ungdom og Fritid – Landsforeningen for fritidsklubber og ungdomshus er en demokratisk barne- og ungdomsorganisasjon for deltakere, ansatte og frivillige i kommunalt støttede fritidsklubber, ungdomshus og lignende åpne møteplasser. Ungdom og Fritid representerer ca. 670 fritidsklubber, 120 000 ungdommer og 2500 ungdomsarbeidere over hele landet.

Ungdom og Fritid har lenge etterlyst en revidering av dagens kulturlov fordi det er behov for et sterkere og etterprøvbart lovverk som styringsverktøy i lokalt kulturliv. Ungdom og Fritid har dessverre erfart hvor utsatt fritidsklubbsektoren er. Gratis og lavterskel kulturtilbud til barn og unge trenger langsiktighet og rammer.

Ungdom og Fritid har følgende innspill til revidering av kulturloven

- Gjennom lovformuleringen i § 1 *Føremål* «*offentlige myndigheter skal fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet.....slik at alle kan få mulighet til å delta i kulturaktiviteter*» må det gis verktøy for å sikre at alle får delta
- At alle skal ha like muligheter til å delta i kulturelle tilbud må inkluderes i § 4 *Fylkeskommunens og kommunens oppgaver* på lik linje som i § 1 *Føremål*
- Det må lovfestes at alle kommuner må sørge for at barn og unge har tilgang til en fritidsklubb i sitt nærmiljø i § 4 *Fylkeskommunens og kommunens oppgaver*
 - En lovfesting må definere retten til et fritidstilbud, si noe om kvalitet-, kompetanse- og ressursbehovet, og fastslå ungdoms rett til deltakelse og medvirkning. Møteplassene må være tilpasset alle barns funksjonsevne.

Kommentar til § 1

Barn og unge må få være premissleverandører for eget kulturtilbud

Formålsparagrafen i kulturloven har ikke til hensikt å gi rettigheter og plikter. Samtidig sier den at «*offentlige myndigheter skal fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet.....slik at alle kan få mulighet til å delta i kulturaktiviteter*».

Gjennom lovformulering slik den står nå, og med de foreslåtte endringene, gis det ingen verktøy for å sikre at faktisk alle får delta i norsk kulturliv. Dette er noe Ungdom og Fritid er opptatt av at sikres. Lek og rekreasjon er viktig for barns helse, utvikling av kreativitet, fantasi, selvtillit, utvikling av sosiale, kognitive og emosjonell styrker og ferdigheter. Et godt kulturtilbud kan være avgjørende for å fremme verdsettelse av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling¹². FNs barnekomité har i Generelle kommentarer fremhevet at deltakelse i kunst og kulturliv er viktig for uttrykk for egen identitet og tilhørighet³.

¹ UNICEF (2022) Kommuneanalyse 2022: hva betyr kommunegrensene for barn og unges oppvekst?

² FNs bærekraftsmål 4.7

³ FNs barnekomites Generell kommentar nr. 17(2013) om barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet (art. 31) B avsnitt 14, GCRC/C/GC/17 (17.04.2013)

Erfaring viser at for å lykkes med å skape et inkluderende kulturtilbud må det tas utgangspunkt i etablerte arenaer og relasjoner til målgruppen en vil nå. Det er akkurat dette fritidsklubbene er gode på. Med økende forskjeller og fattigdomsutfordringer i Norge er det viktig med en satsning og kvalitetssikring av tilbudene som er gratis og tilgjengelig for alle. Fritidsklubbene er nettopp det, men det er ikke nok å kun låse opp døren. Ungdomsarbeiderne må ha relevant kompetanse og muligheten til å arbeide med langsiktig relasjonsbygging til enkeltungdom og i ungdomsmiljøet. Essensen av fritidsklubb er relasjonsarbeid; relasjonene de ansatte bygger til, og mellom ungdom.

Den delen av skapende kultur som foregår i kommunal sektor, foregår ofte i fritidsklubb. Fritidsklubbene er den mest brukte fritidsaktiviteten etter den organiserte idretten og den største kulturarenaen for ungdom. Fritidsklubb kjennetegnes av at ungdom selv utvikler og skaper aktivitet med veiledning fra ungdomsarbeidere. Dette bidrar til en rik og mangfoldig barne- og ungdomskultur, og skaper morgendagens utøvere, publikum og arrangører. I dag er de øvrige barne- og ungdomskulturorganisasjonene i stor grad voksenstyrt. Dette betyr at fritidsklubbene er en av de få store kulturarenaene hvor barn- og unge reelt sett kan skape og utvikle kulturuttrykk, og sette agendaen selv. Dette gir opplevelser av inkludering, mestring og mening, hvilket gagner norsk kulturliv og samfunn på sikt.

Kommentar til § 4

Alle skal ha like muligheter til å delta i kulturelle tilbud

I endringsforslaget som er fremmet av regjeringen i § 4 *Fylkeskommunens og kommunens oppgaver* mener Ungdom og Fritid at det mangler en viktig del når det er snakk om kommunens og fylkeskommunes oppgaver på kulturfeltet. Lovforslaget sier ikke noe om *at alle skal ha like muligheter til å delta*. I forslaget til § 1 er dette ivaretatt, men det burde også gjenspeiles i § 4 for å tydeliggjøre at dette er fylkeskommunes og kommunens ansvar, fordi det er der kulturtilbud i stor grad utarbeides og tilbys barn og unge.

Alt for mange barn og unge går glipp av viktige arenaer hvor de kan treffe andre og få mulighet til å utvikle ferdigheter på grunn av en sammensetning av barrierer. Ofte ses økonomi, isolert, som den største barrieren for deltakelse. En vet at betaling i kulturaktiviteter er med på å gjøre tilbud mindre aktuelt for mange. Samtidig er det ofte en kombinasjon av barrierer som skaper den største terskelen. Lokalisering, informasjon og kunnskap om tilbud er i likhet med økonomi kjente barrierer. Men en må ikke glemme å også se på relevans, og organisering av kulturtilbud. Dette handler om de sosiale og mellommenneskelige sidene av kulturtilbud.⁴ Medvirkning som metode som gjør at tilbudene oppfattes som relevante for målgruppen og et velfungerende kulturtilbud tatt høyde for en rekke barrierer. Det er viktig at fylkeskommuner og kommuner har søkelys på summen av barrierene for deltakelse og ikke glemmer viktigheten av relevans og organisering av kulturtilbud. Fylkeskommunen og kommunen må på lik linje med staten tydeliggjøres i sitt ansvar i revideringen av kulturlov for at alle skal ha like muligheter til å delta i lokalt kulturtilbud.

Det må lovfestes at alle barn og unge har tilgang til en fritidsklubb i sitt nærmiljø.

Fritidsklubbene er en av tre komponenter i den kulturelle grunnmuren, men dog den eneste som ikke er lovpålagt. Fritidsklubbene utgjør et helårs kulturtilbud både som øvingssted og visningsarena som gir ungdom tilgang på utstyr, aktivitetsrom, veiledning og ressurser. Fritidsklubbene kjennetegnes av at ungdom utvikler og skaper kulturuttrykk på egne premisser gjennom medvirkning som metode. Av den grunn har fritidsklubbene vært tidlig ute med å fange opp nye ungdomstrender og subkulturer. Fritidsklubbene fungerer i tillegg som en arena der ungdom kan få bistand til å realisere sine

⁴ Telemarksforskning (2016) Kultur for å delta

prosjekter, uavhengig av om de er faste deltakere eller ikke. Fritidsklubbene når også et bredt spekter av ungdom fordi det er den fritidsaktiviteten med færrest barrierer for deltakelse; tilbudet er gratis uten krav til kompetanse og utvikles sammen med deltakerne gjennom medvirkning, dette gjør at tilbudet oppleves som veldig relevant i form av innhold og organisering. Lave aktivitetsbudsjetter gjør at barrierene i fritidsklubb er i stor grad knyttet til mangel på midler til å gjennomføre aktivitetene ungdommene ønsker seg. Ifølge Ungdom og Fritid sin egen kartlegging har en fritidsklubb i gjennomsnitt 70 000 kroner i aktivitetsmidler årlig. Tall fra samme undersøkelse viser at nesten 50% av fritidsklubbene har fått forslag om budsjettkutt eller nedleggelse og kun 50% er forankret i kommunalt planverk⁵. Dette gjør at en dessverre ser at kommunenes prioritering av dette feltet er tilfeldig. Fritidsklubbfeltet trenger rammer for å kunne drive kvalitativt godt, det kan ikke overlates til lokal politisk behandling.

Forslaget til ny opplæringslov ivaretar i stor grad kulturskolenes forankring i skoleverket. Lov om folkebibliotek slår fast at alle kommuner skal ha et folkebibliotek. Fritidsklubbene og det lokale ungdomsarbeidet er i motsetning til de to andre tilbudene ikke en lovpålagt oppgave. Hvilket krever at kommunen selv må finne rom til å bruke frie inntekter til finansiering. Selv om svak kommuneøkonomi rammer hele tjenesteapparatet. Uansett om økonomiske budsjettkutt skjer i form av «ostehøvelprinsippet» eller målrettede kutt, er fritidsklubbene særlig utsatt. Dette er fordi de ikke er en lovpålagt tjeneste, og fordi de har lite ressurser i utgangspunktet. Ungdom og Fritid er opptatt av at det offentliges egen oppfølging av Barnekonvensjonen artikkel 31 ikke må bli en tilfeldighet snarere enn en rettighet.

Regjeringen skrev i statsbudsjettet for 2023 at de vil styrke de universelle ordningene, slik som bibliotek, fritidsklubber og Den kulturelle skolesekken og at målet er å bygge opp under fellesskapsløsningene, der målgruppen er alle⁶. Dette gjenspeiler viktigheten en ser av fritidsklubbene lokalt, men for å kunne styrke fritidsklubbsektoren så må staten vise ovenfor kommunene at dette er en lovpålagt tjeneste. Derfor mener Ungdom og Fritid at fritidsklubbsektoren må lovfestes i kulturloven. ***Ungdom og Fritid mener det må lovfestes at alle kommuner må sørge for at barn og unge har tilgang til en fritidsklubb i sitt nærmiljø. En lovfesting må definere retten til et fritidstilbud, si noe om kvalitet-, kompetanse- og ressursbehovet, og fastslå ungdoms rett til deltakelse og medvirkning. Møteplassene må være tilpasset alle barns funksjonsevne.***

Fritidsklubbene er også viktige lokale kunst og kulturtilbud fordi deltakelsen i fritidsaktiviteter blant dem med lav sosioøkonomisk status er halvparten så høy som blant dem med høy sosioøkonomisk status⁷. NOVA-rapporten «Fritidsklubber i et folkehelseperspektiv»⁸ viser at klubbene når alle typer ungdom, men samtidig skiller seg fra andre fritidsaktiviteter på særlig tre områder; i klubbene er det flere med lav sosioøkonomisk status, flere ungdom med minoritetsbakgrunn og flere med sosialt svake relasjoner til skole og foreldre. Samtidig peker rapporten på at ungdom som bruker klubb har noe sterkere vennerelasjoner enn andre ungdom, og at dette skyldes klubbens arbeidsform og innretning.

Lars B Kristofersen peker i sin rapport, Barnefattigdom og barn i lavinntektsfamilier⁹, på sammenhengen mellom familieøkonomi og ungdoms relasjoner til jevnaldrende. Barn og unge fra lavinntektsfamilier har, i mindre grad enn andre, en nær venn og de er mindre populære blant jevnaldrende. Det er et mål for fritidsklubbene å nå bredest mulig, slik at man unngår at ett type miljø blir dominerende. Dette er viktig for at klubbene skal kunne fungere som motkraft til utenforskap, og dermed bidra til jevnaldersosialisering. Fritidsklubbene jobber utfra en

⁵ Heggelund, A. R. (2020) Klubbundersøkelsen 2020, Ungdom og Fritid.

⁶ Kultur- og likestillingsdepartementet (2022) Prop. 1 S

⁷ Jacobsen S.E mfl. (2021) Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter

⁸ Andersen, P. L. Og Seland, I. (2019) Fritidsklubber i et folkehelseperspektiv, Forskningsinstituttet NOVA

⁹ Kristofersen Lars B. (2019) Barnefattigdom og barn i lavinntektsfamilier. Begrepsdrøfting og forskningskunnskap

medvirkningsmodell hvor målet er at ungdommene får kunnskap, motivasjon og kapasitet til å være aktive samfunnsborgere, samt kvalifisere til demokratisk deltakelse. Samtidig er fritidsklubbene arenaer hvor ungdom kan utføre og være med i demokratiske prosesser. Medvirkningen som metode som brukes på klubbene gir mestrings- og demokratisk kompetanse som er særlig viktig for denne gruppen. Fritidserklæringen¹⁰ slår fast at barn og unge må få ha innflytelse over fritidsaktivitetene de deltar i. Også FNs konvensjon om barnets rettigheter fastholder at barn har rett til å bli hørt i saker som, både direkte og indirekte, angår dem. Fritidsklubbens metode oppfyller begge.

Det er en vilje til å satse på fritidsklubbfeltet lokalt, på spørsmål om hva kultursjefen selv ville prioritere dersom de fikk frie driftsmidler, svarte over halvparten at de ville prioritert fritidsklubber¹¹. Ungdom selv ønsker også en satsning og prioritering av fritidsklubb og i utformingen av kulturaktiviteter for barn og unge må en lytte til barn og unges egne ønsker. I Møteplass Datakultur¹² beskriver ungdommen drømmemøteplassen som et lavterskeltilbud, som et sted å være og spille dataspill kostnadsfritt og uforpliktende. En møteplass er tilgjengelig dersom den er plassert i nærheten av andre viktige møteplasser i kommunen, er tilrettelagt for alle og er åpen etter skoletid. Ungdommer beskriver at en møteplass er relevant og attraktiv når den har gode tekniske og praktiske løsninger, engasjerte og kompetente medarbeidere, aktiviteter av fysisk karakter og er tilrettelagt for sosiale aktiviteter. Drømmeplassen som beskrives er en godt drevet fritidsklubb. Fritidsklubbene er en kulturarena som kjennetegnes av at ungdom utvikler og skaper kulturuttrykk på egne premisser. Dette skaper morgendagens utøvere, publikum og arrangører.

Kultursjefene ønsker å prioritere fritidsklubb og ungdom selv ønsker tilbudet, men allikevel viser ungdomsundersøkelsen at bare 49% av ungdom er fornøyd med antallet fritidsklubber og bare 60% er fornøyd med lokalt kulturtilbud¹³. Dette har vært et behov over mange år og dessverre ser en at kommunene fortsetter å ikke møte barn og unges ønsker og behov lokalt. I tillegg mangler 70 kommuner åpne møteplasser for ungdom¹⁴. Kultursektoren bidrar til å bygge gode lokalmiljøer og står for de viktigste sosiale møteplassene i folks fritid. Behovet for lavterskel og gratis møteplasser på barn og unges premisser er store.

Ungdom og Fritid mener at FNs barnekonvensjons artikkel 31 – *barn og unges rett til lek og fritid, og til å delta i kunst- og kulturliv* ikke vil være godt nok ivaretatt uten en presisering om hvilke tjenester som skal omfattes av denne. I Norge har vi ingen lov som sikrer barn og unge tilgangen til en fritidsklubb i sitt nærmiljø. Nå er tiden inne for at også fritidsklubbene på lik linje med kulturskolen og folkebibliotekene lovfestes.

Med vennlig hilsen

André Ruud
Generalsekretær i Ungdom og Fritid

Med vennlig hilsen

Thea Juell
Samfunnskontakt i Ungdom og Fritid

¹⁰ Regjeringen (2022) Fritidserklæringen

¹¹ Miland, Kristine Persdatter og Kleppe, Bård (2022) Kommunal kultursektor 2022: Organisering, prioritering og planlegging, Telemarksforskning

¹² Ungdom og Fritid, UKM, Kandu, Tverga (2020) Møteplass Datakultur

¹³ Bakken, A. (2022) Ungdata 2022: Nasjonale Resultater, Forskningsinstituttet NOVA

¹⁴ SSB (2022) Kostra nøkkeltall